

Från andra horisonter

I mitten av oktober deltog jag och min flickvän på Littfors, en liten litteraturfestival i Vindeln. Vi hade båda alldeles nyligen utkommit med varsin bok och precis som de övriga författarna på plats förestod vi ett bokbord och tilläts tio minuter var att läsa på scenen. Särskilt många besökare dök inte upp, men det rådde god stämning och vi hade flera trevliga möten med andra skrivande människor från norra Sverige.

Redan när vi bar in våra saker noterade jag en äldre man, lätt böjd i ryggen och med ett fårat ansikte. Han fick hjälp med att ta in ett par lådor böcker och när han så småningom steg fram för att läsa lyssnade jag uppmärksamt. Det tycktes mig uppenbart att han hade något att berätta.

Framträdandet var synnerligen anspråkslöst, ett antal till synes på måfå valda dikter lästes med raspig röst ur en nätt liten bok. Tio minuter är inte så mycket, men mannen hann läsa tillräckligt för att vi åhörare skulle få med oss både en god dos lakonisk humor och ett visst vemod.

Efter läsningen gick jag till författarens bokbord och bad att få köpa boken. Han såg närmast förvånad ut, men signerade sedan det exemplar han just läst ur. Jag tror att det var det enda han hade med sig av den titeln. Han gav mig även en liten tillskuren träflisa, marginellt större än en tumnagel, med ett hål i överkant i vilket en tråd löpte. Träflisan var doppad i tjära. ”Visst lukt'an gott?”, sade han när jag sniffade på den.

Mannens namn är Owe Eliasson och boken jag köpte heter ”Från Kussjöns horisont”. Han har skrivit många fler, men dessa har jag ännu inte läst. Jag kom att tänka på honom när jag tog del av artikeln ”Så många plus får litteraturåret 2024” (DN 20/12 2024), där Björn Wiman, Malin Ullgren och Greta Schüldt samtalar om det gångna årets utgivning.

”Från Kussjöns horisont”, egenutgiven, publicerades 2009, så jag hade inte förväntat mig att den skulle avhandlas i texten. Problemet är att jag inte skulle ha förväntat mig att läsa om den i DN ens om den varit utgiven 2024, trots att Malin Ullgren säger sig ”dyrka det som verkar autentiskt och ointresserat av synlighet”. Det är mycket möjligt att jag missat något, men jag dristar mig ändå till att påstå följande: av den dyrkan syns inte särskilt många spår i DN.

Autenticitet är inte något som med lätthet låter sig mätas objektivt (viljan att synas är däremot enkel att, om inte kvantifiera, så åtminstone att identifiera och är därför heller inte lika intressant att uppehålla sig vid). Förmodligen definieras det autentiska, liksom det mesta andra, olika beroende på vad man själv bär med sig, var man kommer ifrån, var man står nu. Kanske är det just de samlade egna erfarenheterna som hjälper till att artbestämma i alla fall en sorts *subjektiv* autenticitet. Kanske är det därför Owe Eliassons dikter om skogshuggare, nedlagda småbruk, fall från trästegar, björnar och bävrar hittar hem i mig; jag lever i detta, jag känner igen historierna han berättar.

På samma vis är det svårt för mig att relatera till den nu så omtalade ironiska, och i allmänhet urbana, poesin – den berör mig inte, jag förstår den inte varken till form eller innehåll. Jag förmår inte bedöma huruvida den är autentisk eller poserade – men den är tveklöst glad i att synas, och ges även närmast oändliga möjligheter till detta, alltmedan det som sker efter stängningsdags långt ifrån städerna är så odokumenterat att inte ens folk i grannbyn vet att det pågår. Det är nämligen detta som är konsekvensen av att lokaltidningarna upphört med sin kulturbevakning och att de stora drakarna, som DN, inte verkar vilja doppa fötterna i myllan mer än undantagsvis.

The Diggers, den vilt spretande radikala samling anarkister som brann med skyhöga lågor ett par år i San Francisco under sent 1960-tal, uppehöll sig gärna vid begreppen *anonymitet* och *personlig autenticitet*. Det senare sågs som ett motgift mot ett, som det definierats av Diggern Peter Coyote, guldfiskliv i det kapitalistiska akvarium världens i stort utgör. Genom att lyssna till sin egen inre röst, genom att följa sina drömmar, genom att leva sitt liv i enlighet med denna röst och dessa drömmar – konsekvenserna oaktade – kunde enligt the Diggers personlig autenticitet och frihet från akvariet uppnås.

Ett annat begrepp som gruppen gärna använde sig av var *life actors*. Detta definierades som viljan att "imagine our most authentic and admirable self and act him or her out every day. In this way, each of us might *become* his or her own hero, as well as an engine of social change."

Det kan låta besynnerligt att autenticitet skulle uppnås genom skådespel, men sätter man sig in i hela the Diggers tankevärld är det inte så långsökt som man kan lockas tro (rekommenderad läsning i ämnet: Coyotes "Sleeping where I fall", Emmet Grogans "Ringolevio", Kristine McMillans och David Hollanders "Notes from a revolution: Com/co, the Diggers & the Haight"). Coyote kommenterade med trettio års perspektiv att "The idea of life acting was a kind of mental nuclear fuel, and before it was diluted into the weak tea of *lifestyle* (which came to mean *spend* any way you choose), the concept galvanized our community".

Sverige är idag så livsstilsdesignat att det nästan är svårt att föreställa sig att något annat alls existerat på bred front. Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta när jag dagen efter artikeln om litteraturåret läser en annan DN-text, den här gången av Po Tidholm på ämnet Countryklubben i Stockholm (21/12 2024). Där skildras hur TV4-artister leker USA bland höbalar, hästar och en traktor, och allt kunde ha varit (eller kanske är) framvärkt på valfri reklambyrå. Tips till dem som vill ta det vilda "äventyret" vidare: countryfestivalen i Skrämrträsk. Då behöver ni åtminstone inte låtsas att ni är på landet, och ni slipper blanda ihop musiken på scenen med de ljudspår och reklamavbrott som hörs hemma vid tv:n. Om ni efter detta sidosprång till svensk glesbygd känner er redo för vilda västern på riktigt, läs in er på Red Dog Saloon. Sedan kan ni lämna på tyglarna och rida ut i vildmarken, kanske till och med stanna upp och slåss för den sista spillran av sådan som vi har kvar i landet.

I stark kontrast till livsstilssverige står bygdepoesin, det där folkliga litterära sammanhanget som oftast – och kanske emellanåt av god anledning – berör på sin höjd de närmast sörjande. Det är i sig inte att förakta, tvärtom: att verka utan att sträva mot parnassen är beundransvärt. Men i bygdepoesin finns också ibland genuina guldkorn (tänk Bengt Hansson, Verner Boström, möjligen kan här på sätt och vis även inkluderas en sådan som Larry Silván), författare som drivits av en obändig vilja att nedteckna sina inre röster och bilder, och vilka haft förmågan att göra så på ett vis som låter orden inte förbli allmänna utan övergå till det särskilda. De har på olika vis lyckats förvalta sin originalitet och sin begåvning, kanske till och med med tiden förädlat dem till att bli om inte evig konst, så i vart fall långlivad sådan. Vad som är intressant med dem, utöver den litterära kraften, är att de jobbat utanför etablerade sammanhang. Ibland av egen vilja, men oftare, kan man förmoda, för att ingen i deras omgivning förstod dem. Ingen fanns där att lyfta dem, att ta dem vidare.

Med andra ord kan man säga att det var då precis som nu. Men inte riktigt. Ty i vår egen samtid söks det på ett helt annat sätt än förr efter det autentiska, det äkta och opåverkade, bara för att vi lever i en värld som närmast totalt utplånat alla olikheter, på individuellt, lokalt och globalt plan. För inte så länge sedan kunde bondska uttryck skilja sig åt från by till by, nu talar snart sagt hela Sverige dokusåpaamerikanska och endast i undantagsfall stöter man på det genuint egensinniga och unika. Men törsten efter det, eller "dyrkan" av det, är uppenbarligen stor. Sökljuset... det sträcker sig däremot vanligen inte just längre än till innerstadsväggarna.

Jag tror inte att Owe Eliasson är särskilt insatt i the Diggers begreppsvärld, inte heller att Bengt Hansson eller Verner Boström var det. Jag sätter likaså en slant på att dessa svenska poeter inte förläst sig på utländska kollegor som Gary Snyder, Lew Welch eller Olav H. Hauge. Ändå finns det ett släktskap deras lyriska världar emellan, platserna de utgått ifrån och vad de skildrat; det ofta ytterst lokala, ända ned till gårdsbestyren. Snyder skriver om hur man tillverkar ett nytt skaft till yxan, Eliasson om hur man gör egna åror; Hansson och Hauge diktar om lieslåtter och delar iakttagelser av gränslandet mellan människa och natur. Man kan i det närmaste känna valkarna i

deras händer när man läser de nogsamt utvalda orden.

Stora skillnader kan förstås också pekars på, som att Snyder var del i en omskriven och av sin samtid inte sällan hyllad litterär scen, medan Hansson och Boström upptäcktes först efter att de lämnat det jordiska. Dessa likheter respektive skillnader kan i sin tur kanske tolkas som att det verkligt autentiska är möjligt både bland de uppburna och de bortglömda – men det finns något oerhört sorgligt i att så mycket kvalitativ lyrik och prosa (eller musik, eller vilken annan sorts konstyttring som helst för den delen) aldrig uppmärksammas av sin samtid bara för att de som har möjlighet att lyfta den inte ens vet var de ska leta efter den.

På annat vis kan i alla fall inte jag tolka den brist som råder vad gäller den här typen av författarskap både bland de stora förlagens utgivning och på kultursidorna. Kanske borde man rita en enkel karta till redaktörerna och förläggarna: sväng av vid logen och följ stigen till den stora tallen. Vänta där tills du urskiljer deklamerande röster i fågelsången och vandra sedan i den riktningen. Räds inte om du går vilse. (Men hittar du rätt, skriv inte så mycket att du röjer oss alltför vitt och brett.)

Som Ken Kesey nästan sade, "I don't want to be rude to you fellows from the City, but there's been things going on out here that you would never guess in your wildest million years, old buddy...".

Jens Unosson
2024-12-27